

Múzejný hlásnik

December 2022

Noviny Zemplínskeho múzea v Michalovciach

Ročník VIII.

V tomto čísle sa dočítate:

- Slovo na úvod
- Zimná záhrada sprístupnená verejnosti
- Etnografická expozícia otvorená
- Historická vstupná brána prešla rekonštrukciou

- Zreštaurovali sme maľované truhlice
- Stretnutie východoslovenských archeológov v Michalovciach
- Múzeum v čase
- Krása veľkonočnej škrupinky
- DIDIER LE MAR© & LUCIA TAKÁČOVÁ – VIA SANCTA
- Nová publikácia – História Michaloviec V

SLOVO NA ÚVOD

Milí priatelia, návštevníci múzea a milovníci kultúry, na sklonku roka 2022 sa vám prihovám prostredníctvom novín michalovských múzejníkov, aby som vám v krátkosti predstavila ich prácu za ostatných dvanásť mesiacov. Rok 2022 sa niesol v znamení 65. výročia založenia Zemplínskeho múzea v Michalovciach. Pri tejto príležitosti sme na všetky tlačoviny a výstupy v elektronickej podobe umiestňovali aj značku/symbol s číslom 65.

Vďaka finančnej podpore Košického samosprávneho kraja, zriaďovateľa múzea, sme mohli oslavu výročia začať v januári slávnostným sprístupnením zrekonštruovanej Zimnej záhrady Zemplínskeho múzea za osobnej účasti župana Rastislava Trnku a iných hostí. Zemplínske múzeum otvorilo zimnú záhradu spolu s jednou z prvých vlastných výstav. Keďže prvými majiteľmi objektu bol šľachtický rod Sztárayovcov, vďaka výstave *Sztárayovci a Habsburgovci* sa návštevníci mohli dozvedieť viac o jeho histórii, živote na Zemplíne či vzťahoch medzi tunajšou šľachtou a cisárskym rodom Habsburgovcov. V apríli sme zasa rozšírili expozičné priestory o etnografickú expozíciu, ktorá je inštalovaná vo východnom krídle kaštieľa. Jej slávnostné sprístupnenie sa uskutočnilo za prítomnosti Daniela Rusnaka, podpredsedu Košického samosprávneho kraja, a niekoľkých hostí. Realizáciu tejto expozície financoval zo svojho rozpočtu Košický samosprávny kraj aj Fond na podporu umenia, vďaka ktorému boli obstarané inštaláčne prvky. Interaktívne prvky a doplnkové vybavenie zrealizovalo múzeum vďaka projektu z programu cezhraničnej spolupráce ENI (HUSKROUA/1702). Verejnosť má tak možnosť oboznámiť sa s tradičnými ľudovými remeslami Zemplína.

V priebehu roka sme zrealizovali mnoho kultúrnych i odborných podujatí. Z tých tradičných mali návštevníci možnosť zažiť Krásu veľkonočnej škrupinky,

Deň s..., Medzinárodný deň pamiatok, letné koncerty klasickej hudby, Medzinárodný deň detí, Archijerejskú sv. liturgiu v rotunde, Stredovek v múzeu, Kračun či Silvestrovskú vernisáž a iné. Z nových podujatí a aktivít možno spomenúť cyklus online prednášok odborných zamestnancov múzea či špecializované prehliadky pre ženy a o ženách s názvom *Silné ženy našej histórie*. Z ďalších aktivít možno tiež uviesť výstavy *Ryby, rybky, rybičky*, *Via Sancta*, *Bronzové prilby z Trhovišťa*, *Grécko na úsvite dejín* i *Stredovek v múzeu – výstava*. Počas roka sme priniesli viacero tematických prednášok určených rôznym vekovým kategóriám. Boli to prednášky venované vojenskému konfliktu na Ukrajine, klimatickým zmenám, významu lesov i analýze rukopisného spevníka Karola S. Szeredaya. Pre detského návštevníka boli pripravené tvorivé dielne rôzneho druhu, ktoré sa tešili veľkej obľube.

V odbornej oblasti sme sa aktívne prezentovali na viacerých konferenciách. Koncom septembra na krajskej metodologickej konferencii *Tvorba stálej spoločensko-vednej expozície v múzeu*, ktorú realizovalo Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici bol prednesený príspevok pod názvom *Interaktívne expozície Zemplínskeho múzea v Michalovciach*. (Prezentovala S. Rovňáková).

Koncom novembra sa v priestoroch Zemplínskeho múzea konalo 29. stretnutie východoslovenských archeológov. Svoj

Odhalenie pamätnej tabule zakladateľovi múzea Jaroslavovi Vizdalovi

výskum prezentoval aj archeológ michalovského múzea Rastislav Hreha. V rovnakom období sa konala aj konferencia *Rôznorodá spoločnosť – stavy a spoločenské skupiny, sociálne roly, sociálne statusy v ranom novoveku*, ktorú organizoval Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove a Centrum excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu PU, tu odznel príspevok o šľachtickom rode Petheö. (Prezentovala S. Rovňáková).

Špeciálnymi podujatiami, vďaka ktorým ožil netradičným spôsobom areál múzea, boli muzikál *Neberte nám princeznú* a tiež koncert Mira Jaroša.

Vďaka spolupráci s inými inštitúciami, organizáciami či jednotlivcami sa v areáli múzea podarilo prvýkrát zrealizovať *Poľovnícky deň*. Po roku k nám opäť zavítali aj milovníci veteránov v rámci podujatia *Zemplín Veteran Ralley* a po dvoch rokoch aj Richard Müller so svojimi nestarnúcimi hitmi. Z aktivít, ktoré sme realizovali mimo našich priestorov, možno uviesť v rámci cyklu *Mousson na cestách* výstavu tohto maliara v Regionálnej muzeálnej expozícii Jozefa Mailátha v Kráľovskom Chlmci a výstavu k 100. výročiu Gym-

názia Pavla Horova v Michalovciach inštalovanú v galérii pod holým nebom v Michalovciach. Netradičnou skúsenosťou pre múzejníkov bola aj účasť na obecnom podujatí *Strihovský deň 2022*. V obci Strihovce pripravili propagačný stánok múzea, ukážku fauny Vihorlatských vrchov a obrazovú výstavu *Ludmily Lakomej-Krausovej*.

Výsledkom dlhoročnej spolupráce múzea s *Priateľmi Zemplína* a Mestským kultúrnym strediskom Michalovce bolo v tomto roku vydanie publikácie k už spomínanému výročiu o histórii gymnázia od počiatkov do roku 1944.

Niet pochýb, že Zemplínske múzeum v Michalovciach láka návštevníkov bohatou ponukou podujatí i modernými interaktívnymi expozíciami. Veľký záujem je však aj o fotografovanie mladomanželov v priestoroch kaštieľa, občianske sobáše v portrétnej sále i rôzne tematické aktivity, ktoré sme mohli na objednávku pripraviť verejnosti.

V tomto roku bola aj dvakrát ocenená dlhoročná práca múzejníkov, udelením *Ceny mesta Michalovce* za rok 2022 (PaedDr. Martin Molnár) a pamätnou medailou rektora Prešovskej univerzity v Prešove Dr. h. c. prof. PhDr. Petra Konyu, PhD.

Dokončenie zo s. 1

SLOVO NA ÚVOD

Osobne ma veľmi teší, že sme koncom novembra mohli odhaliť pamätnú tabuľu Jaroslavovi Vizdalovi, zakladateľovi a prvému riaditeľovi Zemplínskeho múzea. Stalo sa to na slávnom stretnutí, ktorého sa zúčastnilo takmer 40 pozvaných hostí. Spomenúť možno hlavne predsedu medzinárodnej asociácie múzeí na Slovensku (ICOM) a riaditeľa Ľubovnianskeho múzea – hrad v Starej Ľubovni pána Dalibora Mikulíka, riaditeľa partnerského múzea vo Vysokom Mýte Jiřího Juneka, predsedníčku Zväzu múzeí na Slovensku pani Františku Marcinovú, zástupcu riaditeľa Krajského múzea v Prešove pána Samuela Brussa. Osobne prítomní boli aj zástupcovia rodiny Vizdalovej a ďalší riaditelia a pracovníci múzeí a galérií Košického a Prešovského samosprávneho kraja. Zriaďovateľa múzea, Košický samosprávny kraj, zastupoval Gabriel Vizslay z odboru kultúry.

Tohto stretnutia sa zúčastnili aj všetci bývalí riaditelia Zemplínskeho múzea v Michalovciach, na čele s Vladimírom Sekelom. Vzdali sme tak úctu človeku, bez úsilia ktorého by Zemplínske múzeum zrejme nepísalo dnes už svoj 65. rok založenia.

V závere chcem vyjadriť úprimné poďakovanie za podporu a dôveru – v prvom rade zriaďovateľovi, Košickému samosprávneho kraja. Poďakovanie patrí aj organizáciám a jednotlivcom, s ktorými sme mali možnosť spolupracovať. Nedá mi aj tentokrát nespomenúť našich bývalých kolegov, ktorí sú nám vždy nápomocní svojimi odbornými názormi. A v neposlednom rade sa chcem poďakovať aj všetkým návštevníkom. Veríme, že si k nám nájdete cestu aj v budúcnosti.

Všetko najlepšie do nového roka 2023.

*Mgr. Stanislava Rovňáková
riaditeľka ZM*

Komentovaná prehliadka počas slávnostného otvorenia zimnej záhrady

v dezolátnom stave. V jeseni roku 2021 Košický samosprávny kraj realizoval komplexné rekonštrukčné práce, pričom obnova zahŕňala opravu strechy, fasád, výmenu okien, podlahy a inžinierskych sietí. Po rekonštrukcii ju múzeum využíva na kultúrno-spoločenské podujatia, koncerty, besedy či príležitostné výstavy.

V zimnej záhrade bola otvorením sprístupnená aj jedna z prvých výstav plánovaných v roku 2022 – *Habsburgovci a Sztárayovci*. Priblížila vzťahy vybraných predstaviteľov tunajšieho šľachtického rodu v súvislosti s ich pôsobením v službách cisárskeho panovníckeho rodu Habsburgovcov. Zaujímavosťou je, že si tu návštevníci mohli pozrieť napríklad repliky šiat cisárovnej Sissi, ktoré sa zachovali už len na obrazoch. Repliky dobových šiat z druhej polovice 19. storočia, ktoré nosila rakúska cisárovná, ušil umelecký krajčír z Michaloviec, Pavol Steiner. Návštevníkov očarili tzv. hviezdne šaty cisárovnej, ktoré mala na sebe na dvornom plese v Drážďanoch v roku 1864. Ich výroba s vyšitím 680 hviezd v tvare plesnivcov trvala dva mesiace.

Výstavu dotvárali aj ďalšie jedinečné umelecké kusy, napríklad portrét panovníčky Márie Terézie, jej najobľúbenejšej dcéry Márie Kristíny s manželom, cisára Františka Jozefa I. a portréty zástupcov rodu Sztárayovcov. Hodnotnými predmetmi boli aj jednotlivé kusy nábytku, kobercov, porcelánu, či na prvý pohľad nenápadné nožnice s podobizňami panovníkov. Zaujala aj navštívenka grófkky Army Sztárayovej, poslednej dvornej dámy cisárovnej, či pohľadnice, ktoré Irma posielala svojim známym. Muzeálne predmety pochádzali z fondov Zemplínskeho múzea, Východoslovenského múzea v Košiciach a Krajského múzea v Prešove – Kaštieľ Hanušovce.

*Mgr. Mária Fuchsová
múzejná pedagogička, lektorka*

Zimná záhrada sprístupnená verejnosti

V roku osláv 65. výročia svojho založenia Zemplínske múzeum v Michalovciach, kultúrne zariadenie Košického samosprávneho kraja, sprístupnilo pre verejnosť ďalší zo svojich zrekonštruovaných objektov, Zimnú záhradu. Slávnostné otvorenie sa uskutočnilo 31. januára 2022 za účasti predsedu Košického samosprávneho kraja Rastislava Trnku.

Obnova Zimnej záhrady predstavovala ďalšiu z etáp rozsiahleho projektu komplexnej rekonštrukcie objektov Zemplínskeho múzea v Michalovciach. Budova bola postavená začiatkom 19. storočia, pričom členovia šľachtickej rodiny Sztárayovcov v nej pôvodne pestovali exotické rastliny, ktoré tam uskladňovali počas chladnejšieho obdobia. Neskôr slúžila ako evanjelický kostol. Objekt, ktorý prešiel do správy Zemplínskeho múzea v roku 2016, bol

Z otvorenia etnografickej expozície

ETNOGRAFICKÁ EXPOZÍCIA OTVORENÁ

Zemplínske múzeum v Michalovciach sprístupnilo v jarných mesiacoch pre verejnosť ďalšie prezentačné priestory vo východnom krídle rekonštruovaného kaštieľa. Etnografickú expozíciu s názvom *Tradičný život a remeslá Zemplína* otvoril 22. apríla podpredseda Košického samosprávneho kraja Daniel Rusnák.

O príprave a inštalovaní novej expozície sme v našich novinách už písali, a tak na tomto mieste iba niekoľko riadkov na zhrnutie a pripomenutie. Výsledné dielo je produktom viacročnej práce celého tímu ľudí, od plánovania, získania finančných prostriedkov až po realizáciu. Nová etnografická expozícia je inštalovaná vo východnom krídle kaštieľa na expozičnej ploche 258 m². Výstavná miestnosť pozdišovského

hrnčiarstva predstavuje viac ako 270 kusov zbierkových predmetov, ktoré dokladajú vývoj keramiky od konca 19. do začiatku 21. storočia. Pastierske umenie zastupujú úžitkové výrobky z prvej polovice 20. storočia a ukážky posunu vo vnímaní týchto predmetov, spracované vo výnimočnej kolekcii majstra ľudovej umeleckej tvorby Tibora Galgóczyho. V ďalších troch miestnostiach sú inštalované

predmety predstavujúce najvýznamnejšie remeslá dochované na strednom Zemplíne – kováčstvo, kolárstvo, debnárstvo, rezbárstvo, korytárstvo, košíkárstvo, ako aj pracovné náradie používané pri poľnohospodárskych prácach. Nechýba ani prezentácia tradičného ľudového odevu či ukážky autentického prostredia tradičnej komory a izby (chiže).

Pokračovanie na s. 3

Dokončenie zo s. 2

Etnografická expozícia otvorená

Aj v etnografickej expozícii môžu návštevníci využiť viacero interaktívnych prvkov, ktoré im umožňujú prezeranie dobových fotografií, dokumentov či sledovanie sfilmovaných pracovných postupov. Na základe doterajších skúseností môžeme konštatovať, že veľký záujem, najmä u mladšej generácie, vyvoláva možnosť vyskúšať si tradičný odev prostredníctvom virtuálneho zrkadla.

Na financovaní novej etnografickej expozície sa okrem zriaďovateľa výraznou mierou podieľal Fond na podporu umenia (FPU), vďaka ktorému boli obstarané inštalačné prvky – vitríny a pódia. Interaktívne prvky a doplnkové vybavenie sa zase realizovalo vďaka projektu z programu cezhraničnej spolupráce ENI (HUSKROUA/1702).

Mgr. Maroš Demko – etnograf

Z otvorenia etnografickej expozície

u. fond na podporu umenia

Historická vstupná brána prešla rekonštrukciou

V roku 2022 sa podarilo zrekonštruovať hlavnú vstupnú bránu do Zemplínskeho múzea v Michalovciach. Komplexnou obnovou, ktorá prebiehala umeleckoremeselným spôsobom, sa podarilo bránu stabilizovať a vrátiť jej pôvodný vzhľad. Práce bolo možné realizovať vďaka Košickému samosprávnemu kraju, zriaďovateľovi Zemplínskeho múzea v Michalovciach, ktorý na ňu vyčlenil svoje finančné prostriedky.

Historická brána pred rekonštrukciou

Hlavná brána zabezpečuje vstup do kaštieľského areálu od Kostolného námestia. Na svoje miesto bola osadená pravdepodobne začiatkom 19. storočia, teda v čase klasicistickej prestavby kaštieľa. Historické písomné záznamy o tom však nateraz nemáme. Dobové zábery dokladujú, že na bráne bol pôvodne umiestnený aj erb, ten sa však zrejme nezachoval. Brána pozostáva z viacerých častí, a to z tesaných kamenných pieskovcových blokov s profiláciou, z kovových krídel brány a postranných bráničiek.

Brána bola už výrazne poškodená neodbornými zásahmi v minulosti, kolíziami nákladných áut, ktoré vstupovali do areálu a, samozrejme, aj zubom času. Navyše, časť brány bola naklonená do tej miery, že hrozilo jej zrútenie. Zámerom investora preto bolo staticky zabezpečiť konštrukciu brány, zabrániť ďalšiemu poškodzovaniu jednotlivých častí a obnoviť jej pôvodný vzhľad.

Na základe konzultácií s pracovníkmi Krajského pamiatkového úradu Košice a odborníkmi v oblasti reštaurovania a kamenárstva

Pohľad na zrekonštruovanú bránu

bol pripravený návrh na obnovu historickej brány. Ten obsahoval podrobný postup rekonštrukcie pozostávajúci z niekoľkých krokov – demontáž, ručné opracovanie, dosekanie a doplnenie chýbajúcich častí, chemická impregnácia, montáž, impregnácia a zjednocujúci náter. Samotná realizácia rekonštrukcie jednotlivých častí brány prebiehala vo vyčlenenom hangári, mimo areálu múzea. Pred osadením brány na pôvodné miesto bol vybetónovaný aj nový základ, aby sa zabezpečila lepšia stabilita celej konštrukcie.

Rekonštrukcia historickej brány prebiehala necelé tri mesiace a vyžiadala si finančné prostriedky vo výške takmer 24 000 eur.

Obnovou brány sa zvýšil kultúrno-spoločenský a reprezentatívny význam celého kaštieľského areálu.

Mgr. Stanislava Rovňáková
Mgr. Tibor Tabak

TECHNICKÉ A TECHNOLOGICKÉ VYBAVENIE konzervátorského pracoviska a dielne v Zemplínskom múzeu v Michalovciach

Zemplínske múzeum v Michalovciach vykonáva odborné ošetrovanie zbierkových predmetov v špeciálnych, na to určených pracoviskách. Nech sú právne predpisy o konzervátorských dielňach, reštaurátorských ateliéroch a preparátorských laboratóriách akokoľvek precízne, nepomôžu múzeu, ak nemá vybudované odborné pracoviská na odborné ošetrovanie zbierkových predmetov, ktoré majú vedeckú, historickú, kultúrnu a umeleckú hodnotu.

Cieľom a zámerom Zemplínskeho múzea v Michalovciach bolo pripraviť projekt, ktorý technicky a technologicky vybaví konzervátorské pracovisko tak, aby našim

konzervátorom poskytlo plnohodnotné prostredie na vykonávanie svojej pracovnej činnosti.

Aktivity konzervátorského pracoviska budú v krátkej budúcnosti smerovať k realizácii odborných ošetrovaní zbierkových predmetov kultúrnej hodnoty.

Technické vybavenie konzervátorského pracoviska z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia (FPU).

u. fond na podporu umenia

Mgr. Tibor Tabak
manažér kultúry – projektov

PREBEHLA REKONŠTRUKCIA strechy a krovu koniarne

Zemplínske múzeum v Michalovciach, na základe rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu v Košiciach, zrekonštruovalo krov a strechu na objekte koniarne.

Celá strecha prešla rekonštrukciou na základe spracovania prípravnej dokumentácie – zamerania jestvujúceho stavu krovu a jeho statického posúdenia z hľadiska poškodenia jednotlivých prvkov, jeho rozsahu a polohy v rámci krovu. Bolo potrebné vymeniť poškodené prvky krovu, vymenila sa stará keramická krytina za novú vrátane lát a kontralát,

ktoré bolo potrebné oproti súčasnosti posilniť v priereze tak, aby medzi krokvmi po zaťažení krytinou nemali priehyb.

Pod krytinu sa umiestnila ochranná izolačná fólia za dodržania technologického postupu pri jej kladení, v súlade so všeobecne uznávanými konštrukčnými zásadami (detaily pri stykoch s komínovými telesami, štítovým murivom, ukončenie nad strešnou rímsou a pod.). Celý krov a drevené prvky krovu sa po mechanickom očistení ich povrchu, najmä v chúlостivých stykoch prvkov, ošetrili ochrannými

Prebiehajúce rekonštrukčné práce na objekte strechy koniarne

bezfarebnými nátermi proti drevokaznému hmyzu a hnilobe.

Na túto rekonštrukciu poskytol finančné prostriedky Košický

samosprávny kraj vo výške 140 tisíc eur.

Mgr. Tibor Tabak
manažér kultúry – projektov

Zreštaurovali sme maľované truhlice

V roku 2022 sme sa vďaka ďalšiemu realizovanému projektu mohli tešiť zo šiestich zreštaurovaných truhlíc z etnografickej zbierky. Podarilo sa nám tak zachrániť unikátne poklady ľudového nábytku, keďže takýchto truhlíc sa v regióne Zemplína nedochovalo mnoho.

V dedinskom prostredí maľované truhlice až do začiatku 20. storočia slúžili zväčša na uschovávanie textilu, prípadne u bohatších sedliakov aj na uschovávanie dokumentov či cenných predmetov. Najkrajšie truhlice predstavujú tie, ktoré dostávali dievčiny do vena aj s bohatou výbavou. Svadobné truhlice mali v minulosti osobitný význam a symbolizovali najmä sociálny status nevesty. Keďže ich vyhotovenie stálo nemalo peňazí, v rodine ich neraz uchovávali ako cenné dedičstvo.

Väčšina truhlíc pochádza ešte z poslednej tretiny 19. storočia, pričom najstaršia z nich bola vyrobená v roku 1867. Do Zemplínskeho múzea sa dostali ešte v 50. a 60. rokoch 20. storočia. Na výmalbu truhlíc sa využívala technika temperových farieb s prírodnými spojivami. Jednotliví autori aplikovali farby priamo na drevo bez predchádzajúcej maliarskej úpravy. Maľba sa prispôbovala buď daným trendom, alebo prianiu zákazníka. Zobrazenie dekoratívnych rastlinných prvkov na ľudových truhliciach si zachovalo vysokú formu tvarovej štylizácie. Práve tvorivá fantázia majstrov a krajový vkus spolu s tradíciami sformovali regionálne typy, podľa ktorých boli jednotlivé maľby aplikované na ľudovom nábytku.

Niektoré truhlice sme zachránili doslova v hodine dvanástej, keďže aj pre nedostatok úložného priestoru boli v minulosti skladované v nevhodných priestoroch. Napadnuté boli hlavne podnože truhlíc drevokazným hmyzom a na jednotlivých plochách bol badaateľný úbytok drevnej hmoty evidentné boli aj mechanické poškodenia. Doplňujúce prvky, ako sú kované profilované úchytky, v niektorých prípadoch chýbali alebo boli poškodené. Samotné reštaurovanie prebehlo v dielni Tibora Kováča v Liptovskom Hrádku podľa časového rozvrhu od septembra 2021 do marca 2022. Prvé komplexné reštaurovanie truhlíc prispeje k lepšiemu uchovaniu lokálnych vzorov a ornamentov dochovaných na dobovom ľudovom nábytku v regióne Zemplín. Po vrátení boli tri truhlice zaradené do stálej etnografickej expozície Zemplínskeho múzea. Zvyšné truhlice sú prezentované na dočasných výstavách či podujatiach, akými boli v roku 2022 výstava veľkonočných kraslíc Krása veľkonočnej škrupinky alebo výstava pozdišovskej keramiky z dielne Jána Parikrupu. Reštaurovanie truhlíc z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia (FPU).

u. fond
na podporu
umenia

Mgr. Maroš Demko
etnograf

Detailné pohľady na truhlice pred reštaurovaním

Zreštaurované truhlice
v etnografickej expozícii ZM

Stretnutie východoslovenských archeológov v Michalovciach

Po dvoch rokoch nútenej prestávky pre protipandemické opatrenia sa v stredu 23. novembra 2022 na pôde Zemplínskeho múzea v Michalovciach konalo v poradí už 29. stretnutie východoslovenských archeológov. Je to pomerne známy a obľúbený seminár, nielen medzi východoslovenskou archeologickou obcou, ale, ako tomu už bývalo posledné roky zvykom, aj s účasťou hostí zo zahraničia. Organizátorom stretnutia, ktoré sa konalo v priestoroch michalovského kaštieľa, bola Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre v spolupráci so Zemplínskym múzeom v Michalovciach. V multimedialnej miestnosti múzea sa vo veľmi príjemnej pracovnej a spoločenskej atmosfére zišlo takmer 30 účastníkov z rôznych archeologických inštitúcií, ale aj priaznivcov a nadšencov archeológie. Program tohtoročného seminára bol skutočne veľmi bohatý aj napriek tomu, že traja prihlásení prednášajúci sa na poslednú chvíľu ospravedlnili. Okrem nich boli pozvaní aj kolegovia z Ukrajiny, ktorí však z objektívnych príčin nemohli prísť. Aj napriek tomu odznelo na stretnutí pätnásť referátov a boli vystavené štyri postery, ktoré nás oboznámili nielen s výsledkami archeologických výskumov slovenských, ale aj poľských bádateľov.

Stretnutie otvoril a všetkých prítomných privítal zástupca riaditeľky Zemplínskeho múzea T. Tabak. Dopoludňajšiu sekciu I. bloku referátov moderoval R. Hreha. Ako prvý odznel príspevok M. Nowaka aj s kolektívom z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego v Krakówe *Pochodzenie zabytków obsydianowych z wybranych stanowisk wczesnego neolitu na wschodniej Słowacji*. Predstavil v ňom výsledky rôznych prírodovedných analýz štiepanej kamennej industrie vyrobenej zo „sopečného skla“. V nasledujúcej prednáške *Neolitické osídlenie v Blažiciach a Bohdanovciach*

skúmané v rokoch 1963 – 1964 nás M. Kundrátová z Východoslovenského múzea v Košiciach oboznámila s neolitickým materiálom zo starších výskumov J. Pástora. Prezentácia P. Jarosza /Instytut Archeologii i Etnologii, Polska Akademia Nauk, Kraków/ s autorským kolektívom E. Horváthová /Archeologický ústav SAV Nitra, OVVS Košice/, M. Podsiadło a M. M. Przybyła /obaja Dolmen s. c., Kraków/ mala názov *Transmisia stepných vplyvov v pohorí Karpát v III. tisícročí pred Kristom. Informácia o poľsko-slovenskom výskumnom projekte a jeho predbežných výsledkoch*. Priniesla aktuálne prvé výsledky medzinárodného poľsko-slovenského projektu z výskumov eneolitických mohýl na Zemplíne v Ruskove a Plechoticiach (okr. Trebišov). Za početnú skupinu autorov /M. Cheben, T. Lieskovský, P. Moska, I. Murín, T. Nováček, J. Petřík a K. Slaviček/ nasledujúceho príspevku vystúpila D. Oravkinová /Archeologický ústav SAV Nitra/ s prednáškou *Revízný výskum opevneného sídliska v Spišskom Štvrtku v roku 2020*. Oboznámila nás s výsledkami svojho výskumu v „slovenských Mykénach“, najmä kamennej architektúry opevňovacieho systému v tejto významnej lokalite z doby bronzovej. E. Mirošayová v spoluautorstve s neprítomným M. Sojákom /Archeologický ústav SAV Nitra, OVVS Košice/ vystúpila s prezentáciou *Bronzové nálezy z jaskyne Silická ladnica*. Predstavila v nej výsledky svojho bádania bronzových predmetov z neskorej doby bronzovej z jaskynného prostredia územia Slovenského krasu. Podľa programu sa nasledujúce dve prednášky Mária Hudáková /Múzeum Spiša Spišská Nová Ves/, Dominik Repka /Katedra archeológie UKF Nitra/ *I. etapa archeologického výskumu púchovského hradiska v Janovciach (okr. Poprad)* a Matúš Hudák /Archeológia Spiš, s.r.o./ *Výskumné aktivity spoločnosti Archeológia Spiš v roku 2021 a 2022* vynechali z dôvodu neúčasti manželov Hudákovcov. Dopoludňajší blok referátov uzavrela M. Kotorová-Jenčová /Archeologický ústav SAV Nitra/ prezentáciou *Nové nálezy zo stropkovského regiónu*.

Účastníci stretnutia mali možnosť oboznámiť sa s posterami: Rastislav Hreha, Lucia Luštková, Róbert Malček, Miroslava Kissová *Neolitické*

a eneolitické nálezy z výskumu na trase prepojavacieho VTL plynovodu Poľsko – Slovensko na Zemplíne; T. Votroubeková *Využitie fotogrametrie pri archeologickom výskume na hrade Krásna Hôrka v rokoch 2020 – 2022*; G. Lukáč *Výskum kaplnky sv. Žofie v rákociovskom kaštieli v Zborove* a A. Gašpar *Interdisciplinárny výskum reliktovej vojny z rokov 1914 až 1915 na SVSR*.

Po obede R. Hreha odovzdal slovo E. Kaminskej /Archeologický ústav SAV Nitra, OVVS Košice/, ktorá viedla populárnejšiu sekciu konferencie. Ako prvá odznela prednáška M. Pristáša /Krajský pamiatkový úrad Košice/ o *Aktuálnych výsledkoch archeologického výskumu hradu Zemplín*. Okrem niekoľkosezónnych výsledkov na eponymnej lokalite zemplínskeho hradiska spomenul aj perspektívne možnosti ďalšieho skúmania polohy v budúcnosti. L. Gačková svojím referátom *Rotunda v Michalovciach – menší sondážny výskum v roku 2013* priblížila nálezy a nálezové okolnosti z menšieho záchranného výskumu známej a významnej pamiatky michalovskej rotundy. Nasledujúci príspevok *Stredoveký meč z Nižnej Myšle – od nálezu po rekonštrukciu* uviedol Š. Oľšav /Archeologický ústav SAV Nitra, OVVS Košice/, ktorý nás

Zo stretnutia východoslovenských archeológov

ooboznánil so samotným archeologickým nálezom a jeho nálezovými okolnosťami. V druhej časti P. Cimprich /Michalovský spolok šermiarsky, o. z./ popísal rekonštrukciu repliky meča a predviedol aj jeho možné použitie v praxi. M. Kučerová /Múzeum v Kežmarku/ vo svojom príspevku *Výskum na Ul. Kušnierska brána v Kežmarku* prezentovala nálezy a nálezové situácie z areálu stredovekého mesta. Výnimočný poklad nájdený v priestoroch rímskokatolíckeho kostola v Obišovciach (okr. Košice), priblížil P. Šimčík /Triglav s. r. o./ v referáte pod názvom *Poklad jednookého farára z Obišoviec*.

Tento výnimočný nález mincí a bankských známok z 2. pol. 17. stor. sa dočkal už aj svojho knižného spracovania v podobe rovnomennej publikácie. V pokračujúcom maratónu prednášok vystúpila Z. Kasenčáková /Archeo, s.r.o./ s dvoma prednáškami *Archeologický výskum v Spišskom Podhradí v roku 2021 (nález stredovekej drevenej stavby)* a *Výskum kaštieľa v Holumnici v roku 2022*. Na tieto stredoveké nálezy z prostredia spišského regiónu nadviazal svojimi dvoma príspevkami P. Ďurica /Archeo, s. r. o./ *Archeologický výskum v kostole sv. Juraja v Spišskej Sobote v roku 2020* a *Výskum v kartuziánskom kláštore na Kláštorisku v roku 2021 a 2022*, ktorý okrem samotných výsledkov zaujal aj možnosťami modernej počítačovo spracovanej prezentácie. Príspevok T. Votroubekovej /Archeologický ústav SAV Nitra, OVVS Košice; Ústav pro klasickou archeologii, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha/, P. Bednára, A. Ruttkaya /Archeologický ústav SAV Nitra/ a M. Šimkovič /Mgr. Michal Šimkovič, s. r. o./ *Archeologický výskum na hrade Krásna Hôrka v rokoch 2020 – 2022*“, pre ospravedlненú neúčasť autorov neodznal. Celé stretnutie uzavrel posledným referátom *Zimná záhrada kaštieľa Sztárayovcov v Michalovciach* M. Čurný /Support 42, s. r. o./ . Výsledky záchranného výskumu, ktorý bol vyvolaný stavebnou rekonštrukciou objektu priniesli veľmi zaujímavé nálezy, a prispeli aj k poznaniu vtedajšieho podlahového vykurovacieho systému.

Na záver sa R. Hreha v mene oboch organizátorov poďakoval všetkým zúčastneným za účasť a prednesenie veľmi zaujímavých príspevkov a prínos výsledkov v bádateľskej činnosti. Ľubomíra Kaminská zároveň navrhla, aby sa budúročné 30. stretnutie východoslovenských archeológov uskutočnilo na pôde košického pracoviska Archeologického ústavu SAV. Myslíme si, že 29. stretnutie východoslovenských archeológov môžeme zaradiť na zoznam úspešných podujatí realizovaných archeologickou komunitou.

Mgr. Rastislav Hreha, PhD.
archeológ

MÚZEUM V ČASE

Barokové podlahové skriňové hodiny z prvej tretiny 18. storočia

V rámci slávnostného pripomenutia si 65. výročia založenia Zemplínskeho múzea v Michalovciach bola popri iných sprievodných aktivitách realizovaná výstava s príznačným názvom **Múzeum v čase**.

Dejinné udalosti sú definované v priestore a čase. Meranie času je pravdepodobne také staré ako ľudstvo samo. Pracovníci múzea využili tento pre inštitúciu významný historický míľnik na predstavenie jedinečných, historických a zároveň vo svojej podstate i umeleckých diel – historických hodín. Práve tie boli v akejkolvek forme výrazným doplnkom šľachtických interiérov.

Súčasťou výstavy sú **barokové podlahové skriňové hodiny z prvej tretiny 18. storočia**, ktoré Zemplínske múzeum získalo v roku 2021. Pozostávajú z klasického trojdielneho usporiadania – sokel, pilierový driek a nadstavec s hodinovým strojom. Stoja na konzolových pätkách. Prezentujú vrcholne barokový dizajn z rokov 1720 – 1740. Hodinový nadstavec má segmentový štít, zalamované profilované kladie a kosmo posadené pilastre na volútovej pätku. Driek i sokel tumbového tvaru sú konvexne vyduté. Dyhovanie dvierok drieku plne využíva estetické možnosti textúry dreva, konkrétne orechovej korenice. Zrkadlová kompozícia javorových (resp. jaseňových) korenícových dyh na sokli opticky zdôrazňuje jeho rozložitost' i tektonickú funkciu. Nárožné časti dyhovanej

rezervy sokla sú vyplnené dyhou z makasarského ebenu. Mosadzný kľúčny štítok sa zdá byť pôvodný z obdobia vrcholného baroka. Na mosadznom kryte hodinového stroja je cínový popisný kotúč (ciferník) s číslicami. Rímske číslice ukazujú hodiny, arabské minúty. V cvikloch kotúča sú tepané ažúrovňové aplikácie s motívom maskarónu, nad ciferníkom s motívom delfinov. Nad ciferníkom je malý cínový kotúč s vygravírovaným heslom v rímskej majuskule – SIC VOLVITUR AERAS (vo voľnom preklade: Tak plynie čas).

Hodiny sú o to vzácnejšie, že ich hodinový stroj vyrobil slávny švédsky hodinár Anders Polhammar (1705 – 1767) z mestečka Stjärnsund.

Akvizíciu zbierkového predmetu finančne podporil Fond na podporu umenia.

u. fond na podporu umenia

Mgr. Martin Urban
historik umenia

Akvizície odboru umeleckej histórie Zemplínskeho múzea v Michalovciach v roku 2022

Kalendárny rok 2022 môžeme z hľadiska získavania nových akvizícií zbierok umeleckej histórie Zemplínskeho múzea v Michalovciach hodnotiť pozitívne. Zriaďovateľ múzea, Košický samosprávny kraj, finančne podporil v priebehu roka nákup viacerých hodnotných umeleckých diel a historických predmetov, ktoré spadajú do akvizičného plánu a koncepcie nadobúdania zbierok kultúrnej inštitúcie.

Bohatstvo zbierok v podobe umeleckých diel v starostlivosti odborných pracovníkov múzea sa rozrástlo o päť výnimočných diel zemplínskych maliarov. Najväčším prínosom sú diela významných autorov ako – Mikuláš Rogovský, Irena Braunová a Andrej Gaj, rodákov zo Zemplína, ktoré doteraz neboli súčasťou zbierok múzea.

Umelecké portfólio sa rozrástlo i o dve diela Štefana Makaru.

Umeleckoremeselný prejav bol posilnený o akvizíciu – klasicistické stolové (krbové) hodiny uhorskej proveniencie z obdobia okolo roku 1790 o rozmeroch 34 x 32 x 14 cm. Ide o hodnotnú, no kvalitatívne nižšiu provinčnú prácu, čo ju umožňuje zaradiť bez väčších pochybností do domáceho kontextu.

Z hľadiska prezentácie šľachtických priestorov prostredníctvom stálych expozícií je dôležité získavať akvizície, ktoré vhodne dopĺňajú interiér kaštieľa Sztárayovcov. Práve nákup piatich kusov perzských kobercov rôznych rozmerov v budúcnosti poskytne intenzívnejšie zážitky a silnejšie dojmy z návštevy šľachtického sídla.

Mgr. Martin Urban
historik umenia

Hráme sa, tvoríme a vzdelávame v múzeu

Po komplexnej rekonštrukcii Zemplínskeho múzea ukončenej v roku 2019, vznikli v podkrovných priestoroch východného kídla kaštieľa, sídla múzea, multifunkčné miestnosti určené na predstavenie a vzdelávaciu činnosť. Sú miestom konania rôznych podujatí – konferencií, prednášok, zároveň poskytujú zázemie pre malých účastníkov detských letných táborov, účastníkov tvorivých dielní ponúkaných v rámci vzdelávacích programov či jednodňových detských výtvarných plenérov. Vďaka projektu *Hráme sa, tvoríme a vzdelávame v múzeu*, ktorý finančne podporil Fond na podporu umenia (FPU), sa múzejníkom podarilo zvýšiť atraktivitu daných priestorov tak, aby boli vytvorené podmienky na hru, vzdelávanie a rozvoj tvorivých zručností detí na I. a II. stupni základných škôl. Pri doplnení materiálového vybavenia priestorov sa kládol dôraz práve na detského návštevníka a vytvorenie pre neho prirodzeného prostredia, čo je zároveň zárukou zvyšovania záujmu o aktivity organizované múzeom. Zariadenie miestností bolo doplnené o sedacie vaky, šesťhranné stoly poskytujúce variabilitu pri skupinovej práci detí, detské stoličky a odkladacie skrinky.

Zakúpené predmety prispievajú k zvýšeniu kvality naplňovania cieľov múzejnej pedagogiky, ktorá sa stáva jedným z pilierov pri práci s vybranými cieľovými skupinami.

Mgr. Mária Fuchsová
múzejná pedagogička, lektorka

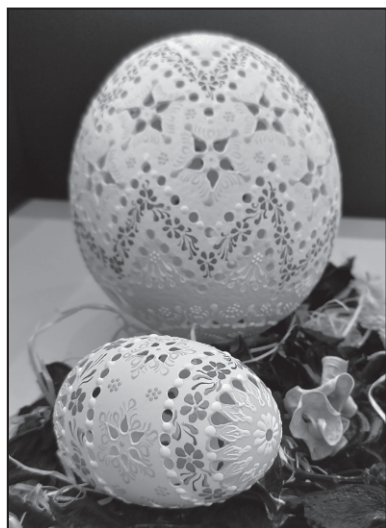
Krása veľkonočnej škrupinky

Výstavu veľkonočných kraslíc *Krása veľkonočnej škrupinky* Zemplínske múzeum usporiadalo po dlhšej prestávke. Nadviazalo tak na tradíciu jej konania z predošlých rokov vďaka kontaktom, ktoré malo s výrobcami už v minulosti.

Otvorenie sa uskutočnilo v nedeľu 3. apríla 2022 vo výstavných priestoroch západného krídla michalovského kaštieľa. Na výstave sa prezentovalo 36 vystavovateľov z okresov Michalovce, Trebišov, Humenné a Snina, zastúpenie mali aj vystavovatelia z Ukrajiny. Prezentovaných bolo vyše 300 originálne zdobených slepačích, husacích, kačacích vajčiek, ale i pštrosích vajec. Inštalácia ponúkla prierez zdobenia viacerými technikami, od tradičných až po novšie, využívajúce rôzne kombinácie výzdoby a použitých materiálov.

Precíznosťou spracovania zaujala žltá kolekcia kraslíc Aleny Pelechovej z Rakovca nad Ondavou. Bývalá zubná technička, ktorá niekoľkoročným tréningom povýšila svoju záľubu na umenie sa prezentovala vlastnou madeirovou technikou s motívom ľudového kroja, pričom inšpiráciu nehľadá len na Zemplíne. Zlatohnedé kraslice farbené v odvare z cibulových šupiek, zdobené vyškrabávaním geometrických

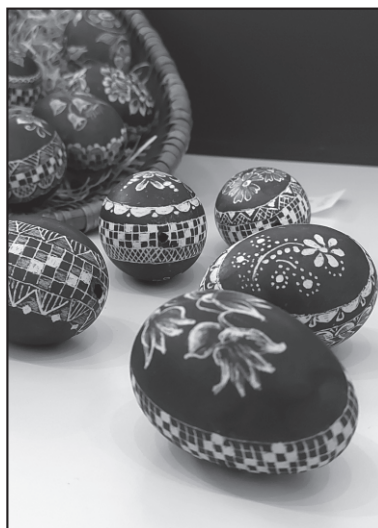
a rastlinných motívov, už dlhé roky pripravuje aj Oľga Arvaiová z Vojčíc. Pestrofarebné batikované kraslice zas prezentoval na výstave jeden z nositeľov tejto

Kolekcia kraslíc Aleny Pelechovej

tradície, umelec Michal Pasternák z Ruskej Kajne v okrese Humenné. Batikovanie bolo v minulosti rozšírené najmä na severovýchode Slovenska. Je to jedna z najstarších techník

vytváraná kombináciou farbenia a voskovania, pričom technika si vyžaduje značnú predstavivosť. Zručnosťou prevedenia upúťali aj odrôtované kraslice Vladimíry Puškárovej z Humenného či krehké umelecké diela Jána Hlaváča z Jastrabieho pri Michalovciach, vyhotovené jednou z modernejších techník – prelamaním. Zastúpenie mali aj ďalšie netradičné techniky

Kraslice zdobené vyškrabávaním od Oľgy Arvaiovej

zdobenia, napr. quelling, patchwork, plstenie, zdobenie čipkou, či ich rôzne kombinácie.

Začiatok výstavy bol spojený aj s podujatím *Deň s ... pisankami*. Návštevníci si pod vedením

lektoriek mohli vyskúšať rôzne techniky zdobenia. Deti si zas v tvorivej dielni vyrobili veľkonočnú dekoráciu.

Kraslice, zdobené veľkonočné vajčká, neodmysliteľne patria k jarnému obdobiu. V súčasnosti plnia predovšetkým estetickú funkciu. Sú nielen symbolom jari, ale aj dôkazom šikovnosti rúk ich tvorcov a výtvarného nadania. V posledných

Voskovaná batika Michala Pasternáka

rokoch sa stávajú predmetom záujmu širokej verejnosti.

Mgr. Mária Fuchsová
múzejná pedagogička, lektorka

RYBY, RYBKY, RYBIČKY...

Výstava dermoplastických preparátov sladkovodných a morských rýb

Zemplínske múzeum v Michalovciach sprístupnilo vo svojich priestoroch unikátnu výstavu rýb. Dermoplastické preparáty pochádzali z dielne popredného slovenského preparátora Milana Žiaka z Trnavy. Návštevníci tak mali jedinečnú možnosť vidieť zblízka desať morských a takmer šesťdesiat sladkovodných druhov týchto živočíchov.

Milan Žiak je jedným z mála preparátorov rýb na Slovensku, svojej záľube sa venuje už dvadsať rokov. Preparácie vykonáva podľa vlastnej technológie, ktorá obsahuje tridsaťšesť základných operácií. Jeho preparáty sa vyznačujú prirodzeným vzhľadom vďaka

dynamickému tvaru tela, umiestneniu na podložke, farbám a lakom najvyššej kvality, ktoré sú nanášané striekaním. Preparáty celého tela rýb sú i napriek veľkým rozmerom pozoruhodne nízkou hmotnosťou. Milan Žiak svoje exponáty vystavoval niekoľkokrát v Brne, v Trnave aj na ďalších miestach vo viacerých múzeách na Slovensku. Keďže vo svojej rodine nenašiel pokračovateľa tejto záľuby, rozhodol sa svoju zbierku rozpredať. Jeho ponuku využilo i Zemplínske múzeum a zbierkový fond prírodovedného odboru rozšírilo nákupom akvizícií v počte trinásť kusov dermoplastických preparátov rýb v životnej veľkosti. Akvizície tohto druhu absentovali v zbierkach múzea a po rekonštrukcii prírodovednej expozície sa stanú súčasťou expozičných priestorov.

Výstava bola doplnená aj o exponáty zo zbierok Zemplínskeho múzea dokumentujúcich históriu rybárstva na Zemplíne. Múzeum spolupracovalo aj s Miestnou organizáciou Slovenského rybárskeho zväzu v Michalovciach. Vďaka nim sa návštevníci dozvedeli viac o činnosti zväzu, rybárčení i to, ako sa stať legitímnym členom organizácie.

Počas celého trvania výstavy prebiehali sprievodné aktivity pre žiakov materských a základných škôl formou tvorivých dielni. Žiaci si vyrobili vlastné akvárium s papierovými rybičkami a vyzdobili ho podľa svojich predstáv. Výstavu s tvorivou dielnou navštívilo takmer 500 žiakov, ktorí si odniesli bohaté zážitky zo sveta pod vodou a vlastnoručne vyrobenú dekoráciu do svojej triedy.

Mgr. Agáta Jandová
lektor, animátor

Detstí návštevníci výstavy Ryby, rybky, rybičky

Výstavné priestory v západnom krídle Zemplínskeho múzea v Michalovciach obohatila od 5. mája do 30. júna 2022 výstava pod názvom **VIA SANCTA** (Cesta duše).

Vysokú profesionalitu umelcov prezentovali výtvarné práce, fotografie, konceptuálne prvky, hudobná aj duchovná tematika od budhizmu, hinduizmu, kresťanstva či judaizmu. Spoločným znakom umeleckého vyjadrenia autorov bola manifestácia radosti, šťastia a pozitívnej energie. Napriek tomu, že išlo predovšetkým o prierez tvorby maliarov, súčasťou výstavy boli i úplne nové umelecké diela – namaľované práve pri tejto príležitosti.

Súčasťou vernisáže bolo odovzdanie umeleckého diela Didiera Le Mara © vzácnemu hosťovi podujatia – eparchiálnemu košickému biskupovi, vladykovi Cyrilovi Vasil'ovi.

O autoroch:

Didier Le Mar © je renomovaný európsky umelec, ktorý svojím doterajším pôsobením významne obohacuje kultúru vyše 21 rokov. Svojou tvorbou nadväzuje na rodinnú tradíciu výtvarníkov, ktorá siaha do roku 1895. Didier Le Mar © je už treťou generáciou výtvarníkov v ich rodine. Popri štúdiu na výtvarných školách mu boli odovzdávané skúsenosti a tajomstvá

DIDIER LE MAR© & LUCIA TAKÁČOVÁ VIA SANCTA

Umelci Didier Le Mar © a Lucia Takáčová

správneho používania farieb ako aj podkladov od jeho zosnulej starej mamy, akademickej ma-

liarky Angeliky Weiserovej, ktorá bola zakladateľkou dvoch umeleckých zväzov v zahraničí

Umelec Didier Le Mar © odovzdáva dielo vladykovi Cyrilovi Vasil'ovi

pre rozvoj kultúry a umenia. Didier Le Mar © sa sám považuje za nezávislého autora, ktorý nesmierne miluje voľné tvorivé procesy a vyhľadáva tvorivú slobodu s rešpektom k tradíciám výtvarného umenia. Jeho umelecké diela do značnej miery ovplyvňujú mladú generáciu autorov, pre ktorú je inšpiratívnym vzorom.

Lucia Takáčová je výtvarníčkou, ktorá sa venuje výtvarnému umeniu od útleho detstva. Jej umelecký vývoj sa rozdeľuje na dve línie. Prvá zahŕňa jej blízky vzťah k hudbe, a to vďaka rodine a najmä rodičom, ktorí pracujú ako hudobníci v opere v Štátnom divadle v Košiciach. Druhá línia zahŕňa jej blízky vzťah ku kontrastom medzi prírodou a módou, na základe čoho sa rozhodla ďalej študovať odbor odevný dizajn. Pre diela Lucie Takáčovej je typický rozvinutý a čistý prejav, ktorý zahŕňa vysoké formy akrylovej techniky. Cítiť v nich čistotu, ľahkosť, no hlavne krásne zohratú symbiózu medzi hudbou a éterom prírody. Tento symfonický celok farieb dáva divákovi priestor k načúvaniu vlastnej hĺbky a rezonancii z výtvarného diela, ktoré posúva hranice medzi pôžitkom z hudby a pôžitkom z maľby.

*Mgr. Martin Urban
historik umenia*

Jubileum Majstra Jána Parikrupu

V letných mesiacoch mohli návštevníci nášho múzea obdivovať krásu keramických výrobkov z dielne majstra Jána Parikrupu. Výstavu pripravilo Zemplínske múzeum v Michalovciach pri príležitosti významného životného jubilea autora. Otvorenie výstavy za účasti jedného z posledných žijúcich pozdišovských majstrov hrnčiarov spestrila svojím vystúpením folklórna skupina Harčare

Vernisáž výstavy za účasti jubilujúceho Jána Parikrupu

z Pozdišovec. V deň vernisáže boli pre návštevníkov pripravené aj tvorivé aktivity v rámci podujatia Deň s ....hrnčiarstvom.

Ján Parikrupa pochádza z hrnčiarskej rodiny, ktorá sa tomuto remeslu venovala niekoľko generácií. Práci za kruhom sa vyučil v miestnom hrnčiarskom družstve Svojráz. Koncom šesťdesiatych rokov začal pracovať s rodičmi a bratom Dušanom v dielni svojho otca Michala Parikrupu – Šipara. Následne sa osamostatnil a založil vlastnú dielňu, v ktorej pracoval so synom Jánom ako aj neterou Erikou Petričkovou-Šípošovou. V roku 2006 mu Ústredie ľudových umeleckých remesiel udelilo titul Majster ľudovej umeleckej výroby. Pri príležitosti osláv 700. výročia prvej písomnej zmienky o obci si prevzal Cenu obce Pozdišovce za šírenie dobrého mena svojej rodnej dediny.

Na výstave mali návštevníci možnosť vidieť bohatú škálu výrobkov z hliny, no v prevažnej miere prevládali typické tvary pozdišovskej keramiky, ako boli taniere, krčahy (šišnaki, či koršovi). Ján Parikrupa pri svojej práci vychádzal najskôr z klasických vzorov s motívmi ľudového folklóru či prírodných ornamentov. Pri dekorácii často využíval biely podklad. Zaujala aj menej známa figurálna tvorba, ktorú videli návštevníci v podobe svietnikov, takisto modernejších misiek, či šálok, až po atypickú amforu. Prepojenie a históriu parikrupovskej rodiny predstavovali vybrané majstrovské kusy výrobkov deda Michala Parikrupu, otca Michala ako aj brata Dušana.

Výstavu navštívilo viacero zberateľov keramiky, niektorí z nich merali cestu až zo zahraničia. Ich záujem je nádejou, že pozdišovská keramika neupadne do zabudnutia nielen vďaka múzeám, ale aj jednotlivcom.

*Mgr. Maroš Demko
etnograf*

SVIATOK MÚZEÍ

v rozprávkovom duchu

Vystúpenie divadla Portál, rozprávka Pyšná princezná

Zemplínske múzeum v Michalovciach pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí a galérií prinieslo jedinečné kultúrne podujatie s lákavým programom pre deti i dospelých.

Nevšedný umelecký zážitok ponúkla hudobná show *Neberte nám princeznú*. Koncertná verzia pripomenula rovnomenný televízny muzikál z roku 1981, v ktorom hlavné úlohy stvárnil Marika Gombitová a Miroslav Žbirka. Ich nestarnúce hity ako *Ó šaty, Budem tu s vami* či *Tri slová* si diváci vypočuli, ale i zaspievali, v podvečer 14. mája pod holým nebom spolu s muzikálovými hercami Mirkou Partlovou a Patrikom Vyskočilom.

Program Medzinárodného dňa múzeí pokračoval v nedeľu 15. mája a bol zameraný viac na detského návštevníka. Múzeum otvorilo svoje brány od 14. hodiny. Okrem zvýhodneného vstupného do kaštieľa deti mohli navštíviť aj moderné interaktívne expozície, v exteriéri ich zas čakalo množstvo zábavných atrakcií, ale aj chutných detských lahôdok. Záver podujatia im spestrili herci z prešovského divadla Portál rozprávkou *Pyšná princezná*. Veselá rozprávka s pesničkami rozpovedala deťom príbeh o tvrdohlavej princeznej, ktorá neposlúchala svojho otca – kráľa a odmietala pytačov, no len do chvíle, kým sa na zámku neobjavil mladý múdry kráľ.

Výhercovia súťaže o najkrajšiu masku princeznej a princa získali vstupenku na koncert Mira Jaroša, ktorý ich potešil svojim vystúpením pri príležitosti Medzinárodného dňa detí 5. júna 2022.

Mgr. Mária Fuchsová
múzejná pedagogička, lektorka

Diela veľikánov klasickej hudby zazneli na koncertoch, ktoré Zemplínske múzeum usporiadalo počas letných mesiacov. Konali sa v obnovených priestoroch Zimnej záhrady Zemplínskeho múzea, tá bola zároveň miestom inštalácie výstavy Habsburgovci a Sztárayovci. Známe viedenské valčíky či talianske operné árie si návštevníci vypočuli v podaní miestnych rodákov.

Hudba cisárskej Viedne. To bol názov koncertu, ktorým klavirista Branko Ladič a huslista Miroslav Starják predstavili diela skladateľov prepojených s cisárskym dvorom, resp. s viedenským prostredím. Viedeň, sídelné mesto cisára, bola v 18. a 19. storočí magnetom pre hudobníkov z celej Európy. Koncert otvorila známa *Tritsch-Tratsch-polka* od Johanna Straussa mladšieho, najznámejšieho člena rodiny, ktorého hudba je azda najviac spájaná s cisárskou Viedňou.

Najplodnejšie roky svojho krátkeho života prežil vo Viedni aj Wolfgang Amadeus Mozart. Poslucháči si vypočuli časť jeho serenády *Malá nočná hudba*. Svoje zastúpenie malo aj dielo Ludviga van Beethovena a jeho mladšieho súčasníka Franza Schuberta. Od Beethovena zaznela *Jarná sonáta* pre husle a klavír, op. 24 a od Schuberta, spájaného predovšetkým s piesňovou tvorbou, pieseň *Zastaveničko (Ständchen)*. Johannes Brahms, podobne ako pred rokmi

Diela hudobných klasikov spríjemnili letné večery

Beethoven, si Viedeň sám zvolil za “svoje” mesto. Skladateľ je známy svojou symfonickou i komornou hudbou, veľkej obľube sa tešia jeho *Uhorské tance*. Dva z nich – č. 1 g-mol a č. 5 fis-mol zazneli na koncerte. Interpreti si pripomenuli tiež dnes už takmer zabudnutého hudobného skladateľa Karla Goldmarka, ktorý

hudby, ktorej stelesnením je rodina Straussovcov. Zaznel dobre známy valčík *Na krásnom modrom Dunaji* Johanna Straussa mladšieho i *Radeckého pochod* Johanna Straussa staršieho. Z mladšej generácie skladateľov hudobníci predstavili Franza Lehára, valčík z operety *Veselá vdova*.

skladateľ a Antonia Caldara, predstaviteľ a benátskeho neskorého baroka zazneli árie *Alma del core* a *Sebben crudele*. Speváčka zaspievala áriu *Si bella mercede* od Leonarda Vinciho. Giovanni Battista Martini bol taliansky františkánsky mních, teoretik, medzinárodne uznávaný pedagóg a učenec svojej doby, ale i hudobný skladateľ. V podaní interpretky si poslucháči vypočuli áriu *Piacer d'amor*. Známy barokový skladateľ, huslista Antonio Vivaldi vo svojom diele často zhudobňoval počasie. Speváčka predstavila jeho áriu *Sento in seno – Cítim dážď*. Na spestrenie atmosféry zazneli aj známe talianske piesne *Santa Lucia* v úprave skladateľa Teodora Cottrau, ária *Caro mio ben* Giuseppe Giordaniho a *Una furtiva lagrima* Gaetana Donizettiho. Krásne talianske árie umeleckým slovom doplnila Jela Timková, ktorá recitovala úryvky z diel od Paula Coelho, Chalíla Džibrána a Milana Rúfusa.

Hudba cisárskej Viedne

v tom čase patril k popredným osobnostiam viedenského i európskeho kultúrneho života. Jeho najväčším úspechom bola opera *Kráľovná zo Sáby*, zvaná aj “rakúska Aida”. Práve ária Asada zo spomínanej opery zaznela na koncerte v Husákovej úprave. Záverečné čísla sa niesli v duchu viedenskej tanečnej

Druhý zo série letných koncertov sa niesol v duchu talianskej klasickej opery. Na koncerte *Večer talianskych melódii* v podaní speváčky Mileny Bančovej sa poslucháči započúvali do árie z opery *Pygmalion – Bel nime che adoro* od Domenica Cimarosu, známeho ako majster opery buffa. Od ďalšieho

Výberom repertoáru interpreti ulahodili početnému publiku, dôkazom čoho bol v oboch prípadoch dlhotrvajúci potlesk.

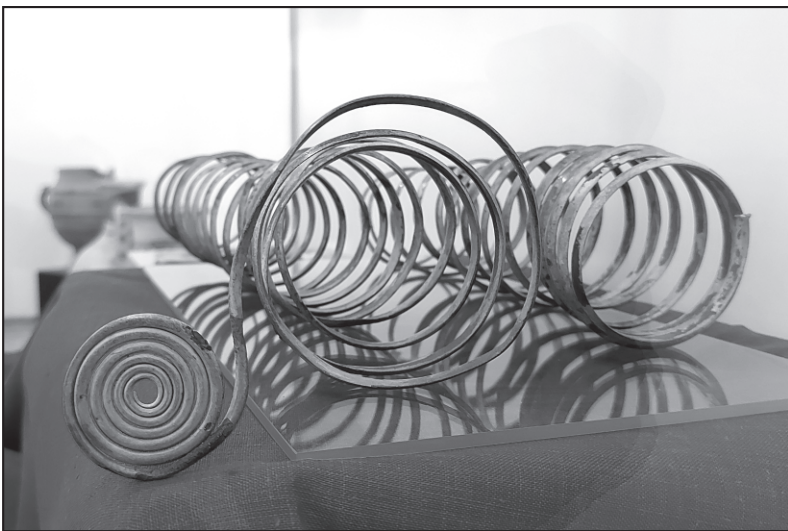
Mgr. Mária Fuchsová
múzejná pedagogička, lektorka

Bronzové prilby z Trhovišťa

V čase od 9. septembra do 11. novembra bol v expozičných priestoroch Zemplínskeho múzea súčasťou výstavy Grécko na úsvite dejín aj **poklad bronzových prilieb z Trhovišťa**. Tie boli objavené koncom roka 2017 východne od obce, kde sa v súčasnosti nachádza svetlý lesný porast. Objavil ich náhodne hubár na mieste, ktoré bolo rozryté najskôr od diviacej zveri. Prekvapený nálezca sa v nasledujúcom roku skontaktoval s pracovníkmi Východoslovenského múzea a vyzdvihnuté vzácne predmety im doručil. K bronzovým predmetom z pokladu sa dostal archeológ múzea Dárius Gašaj, ktorý oznámil nález zodpovednému pracovníkovi Krajského pamiatkového úradu v Košiciach. V apríli roku 2018 sa archeológom podarilo overiť miesto nálezu aj priamo v teréne. Záujmová poloha bola podrobená detailnejšiemu prieskumu, pričom pravdivosť tvrdenia nálezcu sa podarilo doložiť identifikovaním zachytenej plytky jamy, v ktorej sa našlo niekoľko menších úlomkov bronzových plieškov pochádzajúcich z predmetných prilieb.

Časť hromadného nález bronzových predmetov

Samotný poklad tvoria dve bronzové prilby, ktoré patria k rovnakému typu. Ich tvar je polgulovitý, po bokoch mierne sploštený a na vrchole majú v centrálnej časti umiestnený hrebeň vymodelovaný do troch vystupujúcich výčnelkov, ktorý má v sebe dutinu na upevnenie ozdoby – chochola. Prilby sú vytepané z dvoch kusov tenkých bronzových plechov. Spojené sú na vrchole stredovým hrebeňom. Na oboch bočných stranách v spodnej časti prilb sú dierky na uchytenie lícných chráničov, ktoré boli ich súčasťou. Spolu s nimi sa našli aj dva páry lícnic. Jedna prilba bola po obvode vystužená bronzovým drôtom. Prilby sú vyhotovené z veľmi tenkého plechu, ktorý dosahuje hrúbku iba 0,5 – 1 mm. Výška prilb je 325 a 265 mm a obvod 650 a 680 mm. Obe prilby a lícnice sú dokonca zdobené tepanou výzdobou. Zo skúmania prilb vyplýva,

že obidve boli používané, a dokonca aj opravované. Líčne chrániče majú odlišný druh výzdoby, a preto sa usudzuje, že na prilbách boli použité dodatočne.

Aj napriek tomu, že nájdené exempláre boli poškodené, ide o raritný nález nielen z nášho územia, ale z celej Európy. Celkovo poznáme zhruba 120 kusov rôznych typov bronzových prilb z tohto historického obdobia. Tie z Trhovišťa sú pravdepodobne západoerópskeho pôvodu a najbližšie analógie k nim sú vo východoalpskej oblasti, kde sa doteraz našli len tri exempláre takýchto typov prilb. Ich časové zaradenie spadá do mladšej doby bronzovej (12. storočie pred Kristom), keď boli v našom geografickom priestore rozšírené kultúry popolnicových polí. Pôvod prilb nie je známy, no pravdepodobne pochádzajú z výrobných dielní na severe Apeninského polostrova. Najskôr patrili k významnejšiemu obchodnému artiklu, ktorý bol určený a distribuovaný pre vtedajšiu najvyššiu spoločenskú vrstvu. Patrili k reprezentatívnym predmetom zdôrazňujúcim spoločenský status elity vojenských náčelníkov. Okrem dvoch prilb boli súčasťou pokladu aj dve bronzové špirálové náramenice. Podľa subtilnejších rozmerov možno predpokladať, že patrili skôr k ženským doplnkom odevu.

Nájdené bronzové predmety je možné definovať ako depot, čo znamená, že je to súbor artefaktov uložených do zeme zámerne. O dôvodoch ich ukrytia však môžeme len uvažovať, či boli ukryté pre strach z odcudzenia, alebo dôvod mal skôr náboženský – kultový charakter.

Mgr. Rastislav Hreha, PhD.
archeológ

Múzeum deťom

Príjemné slnečné nedeľné popoludnie 5. júna bolo venované deťom. Zemplínske múzeum usporiadalo podujatie, ktorým chcelo potešiť deti zo širokého okolia pri príležitosti ich sviatku.

Areál múzea sa veľmi rýchlo naplnil množstvom malých nedočkavcov. Všetci sa tešili na vystúpenie detskej speváckej hviezdy, speváka Mira Jaroša. Mirov príchod na pódium vyvolal búrlivý potlesk, veď jeho osobnosť a chytlavé melódie sú veľmi žiadané nielen u najmenších, no majú ich radi aj školáci. Od začiatku všade panovala dobrá nálada. Spoločne si zaspievali hity ako *Balón*, *Tobogan*, *Lego*, *Strašidlá*, či *Cesta do praveku*. Pesničky rozozvučali ale i roztancovali celý areál, spievali a hýbali sa nielen deti, no aj ich rodičia. Koncert doplnili atrakcie, skákacie hrady, zvieratká z balónov, detské tvorivé dielne, aj interaktívne prvky pri prehliadke expozícií.

Mgr. Agáta Jandová
lektor, animátor

Atmosféra po hudobnom vystúpení

GRÉCKO NA ÚSVITE DEJÍN

Pracovníci Zemplínskeho múzea v Michalovciach, kultúrneho zariadenia Košického samosprávneho kraja, v spolupráci so súkromným zberateľom Jánom Hertlíkom pripravili veľmi zaujímavú výstavu pod názvom *Grécko na úsvite dejín*.

Návštevníci múzea si ju mohli pozrieť v dňoch od 9. septembra 2022 do 11. novembra 2022 v miestnostiach západného výstavného krídla kaštieľa. Dostali tak príležitosť oboznámiť sa s dejinami starovekého Grécka okolo roku 7000 pred našim letopočtom, zhruba do roku 1200 pred našim letopočtom.

Výstava bola rozdelená do štyroch tematických celkov. Každý z nich približoval rôzne vývojové etapy kultúry v egejskej oblasti, a to neolitickú, kykladskú, minojskú a mykénsku kultúru. Výstava bola výsledkom dlhoročnej zberateľskej činnosti Jána Hertlíka z Pezinka, ktorý svoj voľný čas venuje cestovaniu a spoznávaniu starovekých kultúr. Okrem bohatých spomienok si zo svojich ciest prináša aj suveníry v podobe starovekých replík, ktoré upravuje rôznymi

maliarskymi technikami na podobu originálov vystavených v múzeách po celom svete.

Návštevník sa tak prostredníctvom starovekých replík preniesol aj do čias civilizácie sídliacej na Kykladských ostrovoch

v Egejskom mori, do čias najznámejšieho minojského paláca v Knóse, bájných Mykén či Tróje, do čias Achilla, krásnej spartskej Heleny, či trójskych princov Hektora a Parisa. Príbeh trójskej vojny pozná asi každý, literárne spracovanie sa pripisuje gréckemu básnikovi Homérovi (eposy Ilias a Odysea).

Výstava posúva do popredia vyspelú kultúru egejskej oblasti, ktorú neskôr zatienilo umenie klasického Grécka. Na Kréte boli

v tej dobe postavené výstavné paláce zdobené nástennými maľbami, vznikali drahocenné šperky, pútavé sošky i keramika rôzneho druhu. Prezentované exponáty sú svedectvom nespočetnej rozmanitosti umeleckých diel vyznačujúcich sa dokonalosťou výrobných techník a vysokou umeleckou kvalitou.

*PaedDr. Martin Molnár
historik*

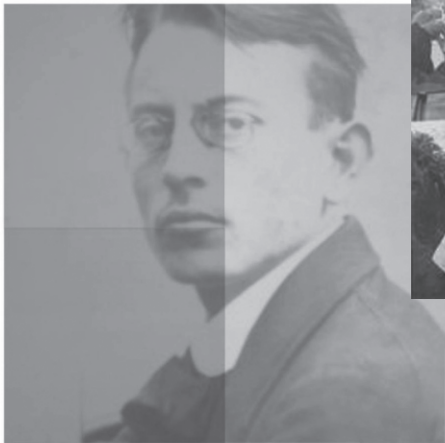

Zábery z výstavy Grécko na úsvite dejín

Teodor Jozef Mousson na cestách

TEODOR JOZEF MOUSSON

zo zbierok Zemplínskeho múzea v Michalovciach

16.09.
2022.

Regionálna muzeálna expozícia Jozefa Mailátha
Kráľovský Chlmec

Regionálna muzeálna expozícia Jozefa Mailátha v Kráľovskom Chlmcí bola 16. septembra 2022 svedkom slávnostného otvorenia výstavy TEODOR JOZEF MOUSSON zo zbierok Zemplínskeho múzea v Michalovciach. Tá bola výsledkom spolupráce dvoch kultúrnych organizácií pôsobiacich na Zemplíne – Zemplínskeho múzea v Michalovciach a Kultúrneho centra Medzibodrožia a Použitia v Kráľovskom Chlmcí.

Výstavné priestory inštitúcie v roku 135. výročia narodenia „maliara zemplínskeho slnka a ľudu“ obohatilo 32 umeleckých diel jedného z historicky najvýraznejších predstaviteľov umeleckého maliarskeho obrazového prejavu na Zemplíne. Dokonalosť farieb a prevedenia T. J. Moussona vo výtvarných dielach si mohli návštevníci vychutnať do 30. novembra 2022.

Pripomenutie si narodenia jedného z najväčších osobností histórie regiónu Zemplín, a samotného mesta Michalovce, vyvrcholí tradičnou Silvestrovskou vernisážou vo výstavných priestoroch západného krídla Zemplínskeho múzea v Michalovciach.

Mgr. Martin Urban – historik umenia

Vernisáž výstavy T. J. Moussona v Kráľovskom Chlmcí

Nová publikácia

História Michaloviec V

Gymnázium v Michalovciach v prvej polovici 20. storočia

Zemplínske múzeum v Michalovciach v spolupráci s neziskovou organizáciou Priatelia Zemplína a Mestským kultúrnym strediskom v Michalovciach v tomto roku vydalo novú publikáciu venovanú histórii michalovského gymnázia.

Mesto Michalovce, srdce Zemplína, si v roku 2022 pripomína sté výročie od založenia prvého gymnázia na Zemplíne.

Pri tejto príležitosti sme pripravili piatu publikáciu z edície História Michaloviec. Členovia autorského kolektívu sa v nej zamerali na zaujímavé osobnosti a deje vo vývoji gymnázia do oslobodenia mesta v roku 1944.

Publikácia je členená do pätnástich autorských kapitol. V nich sa autor Martin Molnár, historik múzea, venuje napríklad témam súvisiacim so založením gymnázia, výstavbou novej budovy gymnázia, snahám o založenie múzea na pôde gymnázia, či významným osobnostiam tejto vzdelávacej inštitúcie (študenti, pedagógovia).

Gymnázium má veľmi bohatú, pestrú a zaujímavú históriu. Spomenúť možno významné osobnosti michalovskej histórie, ktoré sa zaslúžili o jeho vznik. Župan Michal Slávik, starosta

Ferdinand Alexa či notár Myron Čollák vyvinuli nesmierne úsilie, aby Michalovce mali svoje gymnázium.

Samozrejme, bez pedagógov a študentov by táto školská inštitúcia nemala svoju osobitú dušu. Vďaka gymnáziu získali maturitu osobnosti ako básnik Pavol

Horov, biskup Michal Rusnák, kardinál Jozef Tomko a ďalší. Mnohí zo študentov si s úctou spomínali na katechéta a pedagóga Štefana Hlaváča, ktorý v získavaní vzdelania podporoval chudobných študentov.

Michalovských gymnazistov vzdelávali významné slovenské

osobnosti, z ktorých spomenieme aspoň jazykovedca Jozefa Letza, maliara a grafika Karola Müllera, zakladateľa modernej slovenskej etnografie Jána Mjartana, dramatika Júliusa Barča-Ivana, maliara Františka Podolaya, literárneho vedca Alexandra Matušku, etnografa a slavistu Miroslava Antona Husku.

V roku 2022 si svoje 65. výročie pripomína Zemplínske múzeum v Michalovciach. Snahy o jeho vznik sú nerozlučné späť práve s pedagógmi gymnázia. Vďaka gymnáziu Michalovce zaznamenali nielen kultúrno-spoločenský, ale aj športový rozvoj, ktorého dosah presahoval mestskú či regionálnu úroveň.

Ďakujeme celému autorskému kolektívu i partnerom, bez ktorých by nemohla vzniknúť táto publikácia, ďalšia o histórii nášho mesta.

*PaedDr. Martin Molnár
historik*

*Ďakujeme Vám za spoluprácu v uplynulom roku a do nového roka
Vám prajeme veľa osobných a pracovných úspechov.
Zároveň sa tešíme na ďalšiu spoluprácu.*

ZM Zemplínske
múzeum
v Michalovciach

Múzejný hlásnik

Vydalo: Zemplínske múzeum v Michalovciach, kultúrna organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja, Kostolné námestie 1, 071 01 Michalovce
Kontakt: 056/644 10 93, www.zemplinskemuzeum.sk, e-mail: info@zemplinskemuzeum.sk
Zodpovedná redaktorka: Mgr. Mária Fuchsová
Jazyková úprava: Jela Timková, PhD.; Foto: ZM; Sadzba a tlač: Adrián Bural' – Tlačiareň, Jovsa 229; Náklad: 400 ks, nepredajné